

Деревянко Б.В. Наслідки російсько-української війни для сторін та її сусідів. *Весняні юридичні читання – 2022. Сучасні проблеми законодавства, практики його застосування та юридичної науки. Випуск XXXI: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Весняні юридичні читання – 2022»*. 28 квітня 2022 р., Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2022. С. 105–108.

Конституційне і міжнародне право

НАСЛІДКИ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ ДЛЯ СТОРІН ТА ЇЇ СУСІДІВ

Деревянко Богдан Володимирович,
доктор юридичних наук, професор;
Науково-дослідний інститут
приватного права і підприємництва
імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН
України;
Державна установа «Інститут
економіко-правових досліджень
імені В.К. Макутова Національної
академії наук України»

20 лютого 2014 року почалася російсько-українська війна, а в ніч на 24 лютого 2022 року розпочалася її активна фаза із відкритим нападом російської федерації на Україну. Ще раніше з 29 вересня 2003 року мала місце агресія російської федерації на острові Тузла. Вочевидь підготовка російською федерацією до активної війни з Україною велася з кінця 1990-х – початку 2000-х років. В електронній мережі з тих часів щоденно проводилися і проводяться зараз хакерські та популістсько-пропагандистські атаки на українську державність. Відкритий напад на Україну відбувся з незрозумілої причини. До сьогодні керівництво російської федерації не сформулювало єдиної зрозумілої підстави нападу. Не хочеться перераховувати більш ніж півтора десятки надуманих причин початку військового нападу, які ледь не щодня змінюють одна іншу. Та однією із перших версій був нібито захист населення так званих «народних республік», утворених, фінансованих, мілітаризованих і остаточно визнаних як самостійні і незалежні «держави» самою російською федерацією. Складно зрозуміти яким чином захищаються мешканці так званих «днр» та «лнр» на території Миколаївської, Херсонської, Житомирської, Київської та інших областей. Але основне питання, на яке слід надати відповідь, виходячи із назви тез доповіді, полягає не у цьому, а саме у наслідках війни.

Деревянко Б.В. Наслідки російсько-української війни для сторін та її сусідів. *Весняні юридичні читання – 2022. Сучасні проблеми законодавства, практики його застосування та юридичної науки. Випуск XXXI: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Весняні юридичні читання – 2022»*. 28 квітня 2022 р., Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2022. С. 105–108.

Основним завданням цих тез є визначення впливу наслідків російсько-української війни у першу чергу саме на російську федерацію. І ці наслідки дуже вплинуть і на Україну, і на усіх сусідів російської федерації. При цьому наслідки для російської федерації мають бути негативними, і в тій же мірі позитивними для її сусідів. Передумовою для цих підсумків буде наступне. Після закінчення Другої світової війни юридичні і фактичні кордони держав у Європі були незмінними до розпаду СРСР. А насильницької зміни фактичних кордонів європейських держав не було до утворення тією ж російською федерацією так званої «придністровської молдавської республіки». Пізніше аналогічними способами було утворено псевдодержави в Абхазії, Південній Осетії і в Україні. А Автономна Республіка Крим (АРК) була захоплена російською федерацією, окупована та фактично приєднана до її складу. І ось саме усі ці дії багато у чому спричинили активну російсько-українську війну та по її завершенню негативно вплинуть на саму російську федерацію і вплинуть на її сусідів та інші держави.

Негативна ситуація, яка є сьогодні в Україні, стала наслідком нехтування російською федерацією нормами міжнародного права та конституційного права України. Так, ця держава спільно із США та Великою Британією 5 грудня 1994 року у місті Будапешт підписали Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї¹. Положення цього Меморандуму було порушено російською федерацією і не забезпечено двома іншими гарантами. Важливим наслідком цього буде недовіра від усіх держав світу не лише до російської федерації, але й до США, Великої Британії та інших сильних держав. Тепер кожна держава світу прагнучиме заволодіти атомною зброєю та забезпечити себе значною кількістю одиниць такої зброї до того, коли відкрито це визнає.

Крім наведеного наслідку війни слід розглянути й інші. Отже, процеси, що відбулися у 2014 році на території АРК, Донецької та Луганської

¹ Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_158#Text

Деревянко Б.В. Наслідки російсько-української війни для сторін та її сусідів. *Весняні юридичні читання – 2022. Сучасні проблеми законодавства, практики його застосування та юридичної науки. Випуск XXXI: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Весняні юридичні читання – 2022»*. 28 квітня 2022 р., Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2022. С. 105–108.

областей під керівництвом російської федерації, були незаконними. Основним законом держави в Україні є Конституція, у статті 2 якої вказано, що «Суверенітет України поширюється на всю її територію. Україна є унітарною державою. Територія України в межах існуючого кордону є цілісною і недоторканною»; а стаття 73 Конституції України проголошує: «Виключно всеукраїнським референдумом вирішуються питання про зміну території України»². Ці норми у такому самому вигляді діяли і в 2014 році. Іншими словами, за Конституцією України жодне село, селище, місто, район, область, група областей або навіть АРК не можуть самостійно приймати рішення про вихід із складу держави. Такі рішення є неконституційними та суперечать конституційному та міжнародному праву. Але російську федерацію це не зупинило. Тому у 2014 році вона, якщо казати мовою журналістів, «випустила джина із пляшки» або «відчинила скриньку Пандори».

Окреме село чи місто не може самостійно вирішувати питання чи виходити йому із складу певної держави. Не може по-перше, через те, що у розбудову цього села чи міста були вкладені гроші платників податків, які мешкають в інших містах та селах; а по-друге, що у випадку дозволу у державі буде анархія, яка призведе до знищення такої держави. І тим більше невірним є такий дозвіл для унітарної держави, якою є Україна. Саме російська федерація є федерацією. І теоретично для неї було б більш притаманним наділення окремих суб'єктів федерації правом виходу із складу держави. Під час подій в Україні у 2014 році, пов'язаних із проголошеннями незалежності «молодих республік» у автора цих строк виникало саркастичне питання до сепаратистів: «чому не можна окремому мікрорайону міста Донецьк заблокуватися блок-постами, оголосити незалежність та наступне приєднання до Королівства Бельгія, оскільки засновник та перший власник заводу-годувальника мікрорайону був підданим короля Бельгії?». Це питання виникло на основі двох аргументів: 1) якщо за Конституцією України

² Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

Деревянко Б.В. Наслідки російсько-української війни для сторін та її сусідів. *Весняні юридичні читання – 2022. Сучасні проблеми законодавства, практики його застосування та юридичної науки. Випуск XXXI: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Весняні юридичні читання – 2022»*. 28 квітня 2022 р., Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2022. С. 105–108.

заборонено окремим регіонам, містам, селищам, селам вирішувати питання про відділення від держави, а вони це роблять, то чому тоді це не можна робити районам та мікрорайонам ?; 2) Королівство Бельгія є більш заможним за російську федерацію...

Наслідком російсько-української війни буде посилення сепаратистських настроїв на самій російській федерації. Окремі регіони, а також держави - сусіди російської федерації апелюватимуть до останньої із питанням: «ви ж знехтували положеннями Конституції України та міжнародного права і окремі регіони України та інших держав визнали незалежними або приєднали до себе. Тоді чому не може бути, наприклад, на основі реального або фейкового референдуму приєднано до Японії острови Ітуруп, Кунашир, Шикотан і Хабомаї ?; приєднано до ФРН або Республіки Польща територій так званої Калінінградської області та самого міста Калінінград (німецьке Кенігсберг або польське Королевець) ?; приєднання до Фінляндії землі Карелії ?; приєднання анексованих у 1940-х роках російською федерацією земель до Естонії; приєднання до КНР усіх територій Маньчжурії, зокрема й острова Сахалін та взагалі майже всього Сибіру ?» та ін. При цьому фейковий референдум мабуть буде і непотрібен. Населення цих територій, зокрема й етнічні росіяни, скоріше за все оберуть демократичні країни Європи або більш розвинену економічно КНР. Само собою, невизнані ООН та абсолютною більшістю держав світу територію АРК за російською федерацією і як самостійні держави так звані «днр», «лнр», «Південна Осетія», «Абхазія», «придністровська молдавська республіка» повернуться відповідно до складу, України, Грузії і Республіки Молдова без всяких референдумів. А окремі суб'єкти російської федерації (особливо сформовані за національною ознакою, як от Татарстан, Якутія, Калмикія, Бурятія, республіки на Кавказі тощо) захочуть отримати і фактично отримують незалежність. Головним тут буде питання чи будуть вони визнані ООН.